

TENEN

Dansk Tekstilhistorisk Forening

15. årgang, nr. 4

Forår 2005

KAPITULATIONSSTYKKE - SE SIDE 3.

Indhold:

Kapitulationstæppet	side 3
Røsnæsdragtens foldede skørter	side 6
Er farven ægte?	side 10
Dåbstøj – Kristentøj	side 13
Svanevej 24 – efterskrift	side 15
Skovtur: Lejre Museums Gl. Kongsgård og Lejre Forsøgscenter .	side 17
Referat af TENENS generalforsamling 2005	side 19
Indslag i generalforsamlingen	side 21
Center for Tekstilforskning – Centre for Textile Research	side 24
Boganmeldelser – TENEN har udgivet	side 26
Arrangements- og udstillingskalender	side 28
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 31

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55
Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Gærdet 12, 3460 Birkerød, telefon 45 81 15 97
Kasserer: Bent Bille, Langgade 44, Flemløse, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65
Giro nummer: 143-0130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2005 / 2006 er prisen pr. år 200 kr.
Husstandsmedlemsskab koster 300 kr.
Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,
ePost *silke-annet@detail.dk* • Lis Slottved, telefon 74 63 03 50,
ePost *slottved@privat.dk* • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 48 17 16 47,
ePost *vof13450@spymac.com*

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 22.05.2005.

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne juli, oktober, januar og april.

Deadline for redaktionelt stof er seks uger før eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

– fx. med ePost – ellers meget gerne maskinskrevet med brevpост.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer
– så længe lager haves. Prisen er 50 kr.

Flytning meddeles til kassereren, som fører medlemslisten – oplys dit medlemsnummer.

Internet: *<http://tenen-dk.spymac.net>* eller *<http://tenen.does.it>*

Dansk, politisk "navneklud": Kapitulationstæppet

Det er et forunderligt forår: I Danmark fejres to så forskellige store begivenheder som H. C. Andersens fødselsdag den 2. april og 60 året for Danmarks befrielse den 5. maj. Den første iscenesættes med stor festivitas. Den anden fejres nok lige så stort, blot på en anden og mere værdig måde. Da H. C. Andersen mig bekendt ikke har efterladt sig særlige tekstile spor, vil vi undlade at markere hans fødselsdag. Til gengæld har besættelsen på forskellig vis sat mange spor. Det kan være broderier syet af kvinder i fangenskab eller den kendte hue strikkes i RAF's farver; men det kan også være den korsstingsbroderede "navneklud", jeg her vil fortælle om.

Da det ikke er muligt at se broderiets farver her i TENEN, vil jeg her give en kort beskrivelse af "kluden":

Venstre side viser med sort og vissegrøn farve, tyskernes farver, "det onde". Højre side viser med røde, hvide og blå farver (danske og allierede farver), "det gode", herunder den danske modstand. I midten med gult, symboler for kongehuset (I og F er kronprinseparret Ingrid og Frederik). Broderiets komposition er i øvrigt i tråd med de slægts-historiske navneklude, som var al-

mindelige i det 18. og 19. århundrede.

Når jeg kom til at interessere mig for "navnekluden", skyldes det to museumsbesøg:

Første gang, jeg opdagede "navnekluden" var, da jeg kom til det lille Kongeåmuseet i Vamdrup for at lede efter kniplinger. Dem havde man dog ingen af, men i stedet fandt jeg "kluden", som straks vakte min interesse, da jeg aldrig havde set den før. Imidlertid havde man på museet ingen særlige oplysninger, dog mente en af medarbejderne at vide, at den havde væ-

ret offentliggjort i ugebladet "Tidens Kvinder". Her kunne historien være endt.

Det gjorde den dog ikke, for næste gang "kluden" krydsede min vej, var ved et privat besøg på Navnekludsmuseet i Celle i Tyskland. Her var der udstillet to eksemplarer, som jeg måtte vide noget mere om. Jeg kunne nemlig ikke lade være med at undre mig over, at man med tanke på motiver og tekst, netop i Tyskland udstiller et sådant broderi. Jeg spurgte museets ejer, Fru Elfi Connemann om nærmere oplysninger, og det, hun vidste, var, at "navnekluden" skulle være tegnet af en dansk dame, der skulle have mistet tre sønner i krigen. Dette havde en fru Hjalager fra Danmark meddelt dem.

Nu var interessen for alvor vakt, og jeg måtte i gang med at undersøge "kludens" historie. Vel hjemme fra Tyskland kontaktede jeg fru Hjalager, som var tidligere håndarbejds lærer på Skals Håndarbejdsskole. Hun bekræftede historien og fortalte mig, at det dreje-

de sig om folkene på Hvidsten Kro. Derefter var jeg klar over sammenhængen, og kroens daværende ejer Gudrun Paetch fortalte mig ved et senere møde historien om deres eksemplar af "kluden".

Gudrun Paetch er barnebarn af Marius Fiil. Da jeg havde kontakt med hende, ejede og drev hun Hvidsten kro, som stadig besøges af mange, der husker Hvidsten-gruppen. I kroen har man indrettet et mindehjørne om gruppen og besættelsestiden, og her hænger tæppet.

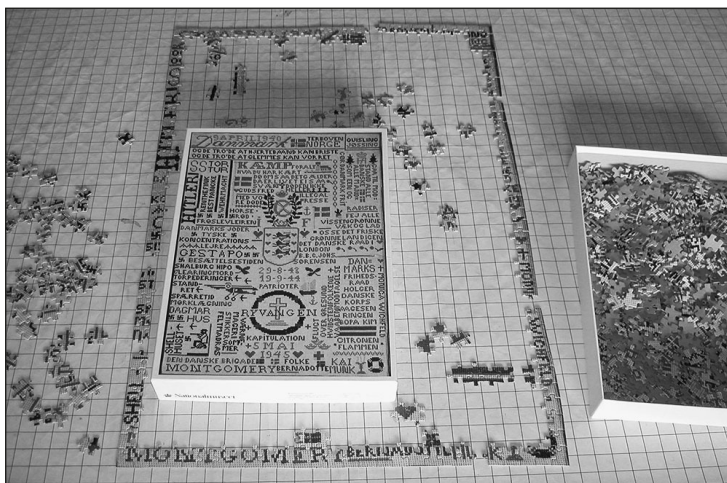
Historien er denne:

Nogle år efter krigen fik bedstemoderen (som også hed Gudrun) besøg af nogle mennesker, som havde en datter, der led af tuberkulose. For at betale hendes ophold på et sanatorium tilbød de Gudrun Fiil at købe tæppet, som moderen havde broderet.

Den gang var det ikke indrammet. Efter nogen tid kom familien tilbage. Nu var den syge datter død og de ville gerne købe "navnekluden".

Kapitulationsstykke, puslespil udgivet af Nationalmuseet for en halv snes år siden.

Størrelsen er 50 x 72 cm når de 1064 brikker er samlet.

den" tilbage. Fru Fiil ønskede dog ikke at sælge den, da den i mellem-tiden var blevet indrammet og nu hang i privatlejligheden på kroen. Siden er den som nævnt anbragt i kroens mindehjørne.

Om oprindelsen kan jeg meddele, at "kluden" blev publiceret på forsiden af ugebladet "Tidens Kvinder", den 4. maj 1948. Der var ikke noget mønster i bladet, kun en lille forklaring om, at det stammede fra Clara Wæver.

På Frihedsmuseet har jeg fået oplyst, at "navnekluden" blev udsendt kort efter krigen af firmaet Clara Wæver. Den var tegnet af en Louise Puck. Mønstret er solgt i adskillige tusind eksemplarer indtil 1970.

Denne oplysning er blevet bekræftet ved en gennemgang af en række årgange af Tidens Kvinder. Her fandt jeg et stort fotografi på forsiden af bladet den 4. maj 1948. Der var i bladet intet mønster, kun en kort forklaring om, at det stammede fra Clara Wæver.

Jeg har pr. brev henvendt mig til Clara Wæver (via Eva Rosenstand, som havde overtaget CW og som på tidspunktet for henvendelsen stadig eksisterede som forretning). På trods af flere forsøg, såvel telefonisk som skriftligt med henvisning til mit første brev er det dog desværre aldrig lykkedes mig at få nogen reaktion fra firmaet.

Første gang, jeg mødte tæppet, var i 1994. Siden er jeg ofte stødt på det og ved, at det findes på følgende museer:

- Frihedsmuseet, København – adskillige eksemplarer, heraf 4 udstillet.
- Nationalmuseet, København – mindst et eksemplar. Tidligere har

man udgivet et postkort, som desværre ikke længere kan fås. Desuden har museet for en halv snes år siden udgivet et puslespil med navnet "Kapitulationsstykke".

- Kongeåmuseet, Vamdrup – et.
- Museet på Sønderborg Slot – et.
- Bangsbo Museum, Frederikshavn – et. Dette museum havde modtaget broderiet som gave fra et svensk ægtepar, der igen havde arvet det fra hustruens afdøde tante fra København.
- The Danish Immigrant Museum, Elk Horn, Iowa, U.S.A. – et.
- Navnekludsmuseet i Celle, Tyskland – to eksemplarer.

Tæppet kendes også i privateje:

- Hvidsten Kro.
- Kjeld Majland, Skanderborg.
- „B.N., Valby“. B.N. bad om oplysninger i Ekstra-Bladet's antikvitetsbrevkasse den 21. maj 1998. Bladets ekspert vidste ingenting om broderiet, men henviste dog til Frihedsmuseet.
- Fru Lorraine Mootz, Celle.

Opdagelsen af "kluden" på museet i Celle førte til et intenst samarbejde. Som nævnt vidste man ikke, hvad især de mange danske navne og begreber betyder, så det blev min opgave at skrive en udførlig forklaring til museet, som var meget glad for omsider at erfare, hvad det var, de viste i deres udstilling, og det er museet, som siden har navngivet broderiet: "Dansk, politisk navneklud". "Kapitulations-tæppet" er min betegnelse; men som man sikkert vil have lagt mærke til, bruger jeg flere forskellige udtryk: Klud, tæppe, broderi. Jeg ved nemlig ikke hvad man skal kalde et arbejde af denne slags. Bangsbo museum kalder det på sit registreringskort en vægdekorati-

on, hvilket jeg heller ikke mener er helt dækkende.

Jeg vil derfor være glad for at modtage forslag til betegnelse for broderiet, ligesom jeg vil være glad for enhver yderligere oplysning, som kan bidrage til kendskab til flere historier om tæppet eller om andre museer eller private, som har eksemplarer af det. Jeg ønsker

ligeledes oplysninger om Louise Puck. Min adresse findes i hvervlisten bag i bladet.

Afslutningsvis kan jeg bemærke, at det også er lykkedes mig at få fat i mønsterdiagrammet, dog mangler det desværre en stump af den nederste del.

Lis Slottved

Danmarkskortet:

Røsnæsdragtens foldede skørter

I forskellige numre af bladet TENEN (2/1993, 2/2003 og 3/2004) har der været fortalt om foldning eller plissering af skørter og forklæder fra danske egnsdragter. Fine fotografier har illustreret artiklerne. Sådanne foldeskørter har været brugt i hele Skandinavien og er blevet studeret og beskrevet med udgangspunkt i museumssamlingerne af såvel danske, svenske som norske forskere.

Da Aagot Noss er en hyppig gæst i Danmark, vil jeg henvise til et af hendes besøg for et par år siden, hvor vi traf hinanden i Den Gamle By i Århus. Hvilken anledning der var årsag til besøget, er underordnet, men typisk for sådanne korte møder er vel, at man først får snakket sammen i en kort frokostpause og endda lige kommet i gang med et spændende emne. Det emne, der optog Aagot Noss, var foldning i kraftigt uldstof i de gamle skørter – hvordan og hvorledes

Lundbye-tegningen af "Bodil paa Refsnæs" her kopieret efter Kirsten Rykind-Eriksens bog: "Et vist simpelt, ærbart Udseende", Tøj fra 1770-1900 i Kalundborg og omegn, Kalundborg og Omegns Museum, 1994, omslaget.

Originalen er i Hirschsprungs Samling.

det for eksempel var med skørterne i Røsnædragten?

Min tilgang til Røsnædragten er ganske kort: Jeg havde til mit speciale i sin tid valgt at analysere J. S. Møllers bog fra 1926. Han antog, at den kvindedragt, der brugtes på halvøen Røsnæs nord for Kalundborg, i 1600-tallet var årsag til en kulturel grænse mellem Røsnæs og det øvrige Holbæk amt, og han opfattede Røsnæs som et reliktområde. Og det var en spændende opgave, som jeg ikke vil komme nærmere ind på – her kun et par ord om skørterne. En nærmere undersøgelse af stoffet og tilskæringen giver en del informationer, som f.eks. kan have interesse for fremstilling og konstruktion af tilsvarende skørter fra andre egne.

Jeg vil kort gøre rede for de mange skørter, der har været brugt i den såkaldte "Røsnædragt". Brugen af skørterne kan klart opdeles i en praktisk funktion, dagligdragten, og en rituel funktion, festdragten. Det er sidstnævnte brug, der omfatter flere af de foldede skørter med indvævede borter eller påsyede bånd forneden. Møller skriver, hvordan det foldede skørt efter brug samledes i folderne længderetning til en tyk pølse og blev, ombundet med bånd, lagt ned i kisten til næste gang, det skulle bruges. Dette kunne ikke lade sig gøre, så fremt skørtet brugtes i det daglige arbejde.

Disse skørter har været i brug i hele 1800-tallet, som det fremgår af kildematerialet – skifter og senere desuden i billedkunst, fotografier og dragtgenstande. Antallet af skørter toppede midt i århundredet, for derefter at aftage og til

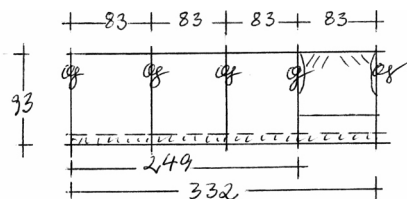
sidst henimod 1900 at forsvinde helt. Folderne i de blå skørter, der nu var tilbage af den tidligere "Røsnædragt", blev presset ud, og skørtet blev anvendt til den mere moderne mode, som sås i den nærliggende købstad Kalundborg. Eller skørterne blev anvendt til amatørteater og folkedans. En sidste udvej var at skænke dem dels til Dansk Folkemuseum med Bernhard Olsen som initiativtager ved indsamlingen af gamle dragtdele og dels til Kalundborg Museum.

Maleren J. Th. Lundbyes akvareller og dagbogsoptegnelser fra 1843 på Røsnæs er den første egentlige beskrivelse af en Røsnædragt. J. S. Møller har ikke haft kendskab til tegningerne og beskriver dragten fra den tid ud fra enkelte skiftefortegnelser alene.

Lundbye skriver: *Deres dragt var i mine øjne meget smuk og endnu aldeles ufordærvet af Købstadsmoder. Jeg fik Leilighed til at tegne en Pige paa Gaarden derude. Farverne i deres Dragter ere meest mørke. Stærke røde Farver anvendes sparsomt, men kjønt. Skjørtet er meget vidt, men lagt i fine Læg helt rundt, og forneden har det end indvævet Bordt af fine, røde sorte, blaae, gule Linier og en bred grøn; det er ellers mørkeblaat. ... Den her beskrevne Dragt er Stadsdragt ...*

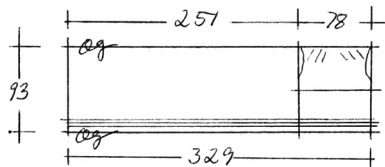
I tiden omkring 1860 brugtes – foruden den sorte kjole til kirkegang og bryllup og det grå foldede skørt til sorg og begravelse – skørter i grønrejst og i rødrejst, et blåt båndet skørt og et blåt randet skørt alle foldede dvs. lagt i smalle læg der gik fra livet til skørtets underkant. Grønrejst og rødrejst henviser til hovedfarven i en rejstvæv-

1.
Blåt randet
skørt

mål 1:50

2.
Rijst
skørt

mål 1:50

ning; disse skørter havde også påsyet tre rækker grønne halvsilkeband forneden. Et blåt båndet skørt har ligeledes forneden påsyet tre rækker grønne bånd, og et blåt randet skørt har en bred indvævet bort med hovedfarven rød eller grøn.

Det er en professionel væver, som har vævet både hvergarns- og rejststofferne. En skrædder må antages at have syet både bul og skørtet, hvor den fine foldning er udført med stor dygtighed og akkuratse. En analyse af skørter og buller viser en ensartethed i stof, tilskæring og syteknik, der må hvile på årelang erfaring. De blå skørter er mørkeblå og syet af treskaftet kiperævvet hvergarn, hvor kædetråden er ubleget hør og skuddet mørkeblå uld.

Opmåling 1, mål 1:50

Randet skørt af mørkeblåt hvergarn, syet af 4 baner, hvor ægkant er syet sammen med ægkant. De tre af banerne er foldet tæt fra

kantningen i livet til skørtets underkant, og den fjerde bane er glat. Den glatte bane har indsat forbrede af blårlærred. Den indvævede bort er blågrøn. Foldningen, der er udført under stærk varmepåvirkning i forbindelse med fugtighed, har forårsaget, at den indvævede bort er blevet en anelse bredere i de foldede baner end i den glatte. I den glatte bane er øverste halvdel erstattet med et stykke ufarvet hør eller bomuld.

Stofbredden har varieret lidt, den er her på opmålingen af et randet skørt fra Kalundborg Museum 83 cm, de fire baner måler i alt 332 cm.

Opmåling 2, mål 1:50

Grønrejst skørt fra Nationalmuseet. Opmålingen viser en anden tilskæring, skønt det færdigsyede skørt med folderne ser ud som det blå skørt. 3/4 af skørtets vidde er foldet på samme måde som de blå skørter, den sidste fjerdedel er skå-

ret som en bane for sig på grund af det isatte stykke i forbredden.

På det blå skørt havde hver bane sin ægkant og syteknisk var det ikke vanskeligt at isætte en forbredd af andet stof. På rejstskørtet er ægkanten foroven og forneden. På rejstskørtet er som på det blå bandede skørt syet tre bånd forneden af samme farve og kvalitet. Det blå skørts vidde forneden var altid fire gange stoffets bredde, det vil sige omkring 330 cm. Med et forudberegnet mellemrum, afhængig af skørtets længde, væves de brede borter, således at der kan klippes fire baner med indvævet bort af væven.

Rejstskørtets vidde forneden er ikke på samme måde afhængig af en stofbredde som det blå skørts. Dog kunne man i rejstskørterne sørge for at få samme vidde forneden, så foldning og forbredd fik samme mål som de blå skørter.

Den ene stofbane, kantet med tre påsyede halvsilkebånd, lægges i tætte folder fra livet til skørtets underkant som på de blå skørter. Et glat stykke af samme stof med tilsyet lærredsstykke sys sammen med den foldede bane og rynkes let til livet.

Stoffet væves i en bredde som skørtets længde. Længden af stoffet er ca. 251 cm, der svarer dels til de fire alen stof J. S. Møller nævner, dels til det blå skørts tre baner på ca. 249 cm.

Kan man ud fra stof fra væven og tilskæringen aflæse, hvilket skørt, der som type har været det ældste? Det er stadig et usikkert grundlag. I festedragten rangerer således det blå skørt lavere end rejstskørtet – men har det altid gjort det? Vi skal nok længere tilbage i tid for at få svar på det spørgsmål.

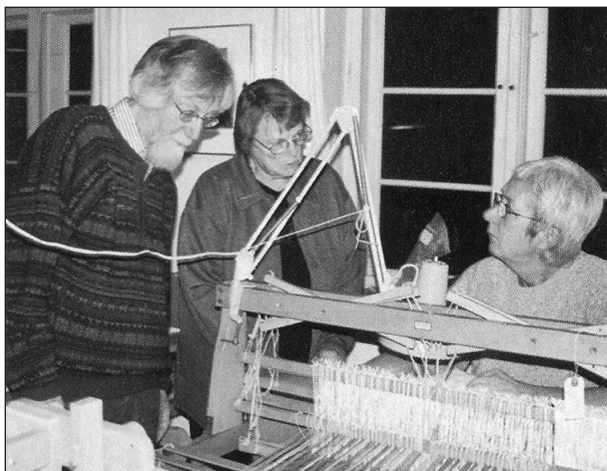
Ingeborg Cock-Clausen

I år kan man fejre et usædvanligt jubilæum i Glamsbjerg på Vestfyen. Det er nemlig 30 år siden, Annlise Bille begyndte at undervise i vævning på Jaust-Hus, som samme år var købt med det formål at etablere værksteder og kunstscole.

I bladet Husflid har Susanne Nielsen skrevet en artikel, hvorfra billedet her er hentet.

Bent og Annlise Bille ses til venstre.

Er farven ægte?

Dette spørgsmål får man gang på gang, når man arbejder med plantefarvning. Men det er altid klogt at stille dette spørgsmål, uanset hvilken farvestof gruppe man arbejder med. Man skelner mellem forskellige ægtheder: lys-, vaske-, gnide- og svedægtheder. Til billedtekstiler, gardiner og møbelstoffer kræves gode lysægtheder, til møbelstoffer tillige gode gnideægtheder. Beklædningsstekstiler skal have gode vaske- og gnideægtheder, men her kan man gå på kompromis med lysægtheden. De seneste 50 års forskning i kemiske farvestoffer har medført, at disse har langt bedre vaskeægtheder end tidligere generationer var vant til. Lysægthederne for visse kemiske farvestoffer ligger overordentligt højt, men stigende miljøkrav betyder, at man nu må slække på kravene til lysægtheden. Med andre ord er farvers ægthed et komplekst spørgsmål, som kun kan besvares bedst muligt, når tekstilets brugsfunktion kendes.

Lysægtheden bestemmes på en skala fra 1 til 8. Tekstilet belyses efter fastsatte regler og sammenlignes efterfølgende med en række blåstave, hvor ægtheden er kendt. 1 angiver at ægtheden er meget ringe, 8 at den er fremragende, og det er kun meget få farver, der når så højt. Ægthed 2 er dobbelt så længe om at falme som 1, og 3 er igen dobbelt så længe om at falme som 2. Industriens krav til boligtekstiler er en ægthed på 5-6 (god – meget god), tidligere var det 6, men miljøkrav har gjort det vanskeligt at opretholde de høje ægthedstal.

Til beklædning kan man gå et trin ned, altså 4-5 (temmelig god – god).

Plantefarveren Esther Nielsen udrettede et stort og værdifuldt stykke arbejde med at lysteste plantefarver. Hun anvendte samme systematik som industrien, men gav også i sine bøger anvisning på, hvordan man selv kan teste sine indfarvninger med enkle metoder.

Når man arbejder med plantefarver, erfarer man før eller siden, at de falmer på andre måder end kemiske farver. Plantefarver vil typisk få en mere mat karakter, og mange gule farver, der er strålende, når de tages op af farvegryden, vil ende med at have en okker eller gulbrun tone efter en årrække. For de gamle håndværksfarvere bestod udfordringen i at fremstille klare, strålende farver, og det får man kun med ganske få farvestoffer, hvis man ønsker at bevare denne karakter. Gode, ægte farver får man ved at benytte koncentrerede farvebade, anvende tørrede planter i stedet for friske, og i øvrigt have garn og plante i gryden samtidig.

Plantefarver i lys pastel er en dårlig ide. Her får man langt bedre resultater med visse kemiske farver. Med andre ord kan man ikke alt med plantefarver, kunsten er at vælge det rigtige farvestof til den enkelte opgave. Insisterer man alligevel på lyse toner, skal man i stedet blande de enkelte garner eller tekstilfibre, dvs. arbejde med farveeffekt i vævning, strikke mange tynde tråde sammen eller filte naturfarvede fibre sammen med fibre

i koncentreret indfarvning. På den måde blandes farven, så den synsmæssigt er pastel, men den har bevaret den gode lysægthed. Indigo er et specielt farvestof, fordi det kan opnå 8 på ægthedsskalaen, men det kan også ende på 1, det afhænger bl.a. af hvilken fiber man farver på, samt hvilken indfarvningsmetode man benytter. En dyb indfarvning på uldfibre kan komme op på 8, men på bomuldsfibre vil den ikke blive højere end 5. Elskere af cowboybukser vil vide, at disse taber farven forholdsvis hurtigt, men at de også ældes med ynde. Cowboybukser er naturligvis farvet med syntetisk indigo, der har nøjagtig samme egenskaber som indigo udvundet af planter – eneste forskel

er, at farvestofkoncentrationen pr. gram er højere i den syntetiske.

Mange af de planter, man finder i grøftekanter, hegn og skel, har ikke specielt høje ægtheder, og hovedparten af planterne kan kun give farve på uldfibre. En del ligger på 3-4, f.eks. hassel og duftløs kamille. Brøndsel og æble kommer ikke højere end 3. Farvegåseurt forfører med navnet, men den flotte gule farve forsvinder hurtigt med en ægthed på 2. Lyng, rejnfan og forskellige laver holder en ægthed på 4.

Det er spændende at studere museumstekstiler indfarvet med plantefarvestoffer. Disse tekstiler kan have en utrolig glød og farveintensitet, men de har da været skå-

Den svensk/norske væver, Hannah Ryggen (1894-1970), plantefarvede selv garnerne til sine billedtæpper. "Kaj Munk" fra 1946 var oprindeligt tænkt som en del af en bestilt kirkeudsmykning. Tæpperne har antagelig været for provokerende og fik alligevel ikke en blivende plads i Bakkhaugen Kirke. Tæppet tilhører i dag Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum i Trondheim. For nogle år siden var "Kaj Munk" udlånt til en udstilling på Museet for Religiøs Kunst i Lemvig. At tæppet var falmet i mindre grad, kunne jeg erfare ved at studere bagsiden. Det havde dog ingen betydning for kompositionen, og farverne opfattedes stadig som værende meget stærke.

net for de store lyspåvirkninger. Det kan f.eks. være dragter i hvergarbstoffer, som af en eller anden grund har været ubrugte, dvs. de har ligget i kister eller skuffer, og på museet ligger de måske fortsat på magasinet. Det er altså mere lærerigt at studere brugte tekstiler – i særdeleshed gamle gobeliner, da disse har været udsat for fugt og lys gennem århundreder. Selvom sollyset ikke er så stærkt i de tempererede zoner, vil tekstiler falme hurtigere her end i tør tropesol. Det skyldes den højere luftfugtighed. Gamle gobeliner kan ende med at have en overvejende rød/blå farveholdning, fordi de øvrige anvendte farvestoffer ikke har haft ægtheder på niveau med de røde og blå farver. Undertiden ser man også gobeliner, hvor kun den blå farve fortsat lyser. Alle øvrige farver er forvandlet til blege jordfarver. I den sammenhæng må det indskydes, at gobeliner farvet med kemiske farver er et forholdsvis nyt fænomen, vi ved altså ikke, hvordan de vil se ud om 200-400 år!

Plantefarvede tekstiler har været farvestærke, det kan trods falmning ses på bagsider og i sømme. Man har ikke tilstræbt en dæmpet farveholdning, det er et farvesyn, der snarere hører 1900-tallet til. Som eksempel herpå skal omtales en svensk hemslöjdsforening, som for nogle år siden lancerede agehyndebroderier med ny farvesætning, dvs. man havde benyttet de originale agehynders bagsider som grundlag for farvesætningen, og ikke de dæmpede (falmede) forsider. Resultatet var nogle agehynder med et næsten

sydlandsk præg på grund af de stærke farver.

Skal plantefarvning revitaliseres som et nutidigt håndværk, sker det ved at benytte planter med gode ægtheder. Indigo, krap, cochennille, vau, eg, valnød holder en ægthed på 6, nogle endda 7 på uldfibre, og lever dermed til fulde op til industriens ægthedskrav. På silke og vegetabiliske fibre vil disse planters ægthed typisk gå et trin ned, men enkelte ligger stadig på 6.

Brugen af tvivlsomt farvemateriale fra grøftekanten samt ukritisk brug af kemikalier, har været med til at give plantefarvning et dårligt ry. At bruge grøftekantens planter kan have stor værdi i forskning og udvikling, hvor man arbejder med rekonstruktion af gamle tekstiler eller forståelse af fortidige farvemethoder, herunder almuens brug af plantefarver. Men det bliver hurtigt spild af tid og materialer, hvis man vil skabe forståelse for en nutidig brug af denne farvestofgruppe.

Susanne Nielsen

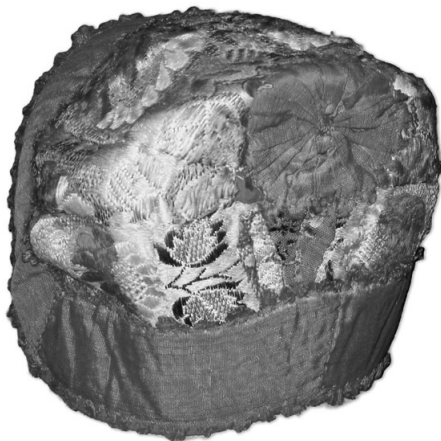
Bemærk: Traditionen tro afholdes der plantefarvningskursus på Hørvævs-museet på Krengerup den 25. til 30. juli 2005.

Yderligere oplysninger om kurssets indhold på telefon 64 83 11 26, eller www.hvm-krengerup.dk

DÅBSTØJ – KRISTENTØJ

Mens jeg går og funderer lidt over den artikel jeg skal skrive til TENEN, om det Dåbstøj – Kristentøj projekt jeg er i gang med, udkommer vinternummeret og jeg læser Birgit Glüsings artikel om et besøg på nationalmuseets skatkammer for dåbstøj.

Og ja – det er en særlig oplevelse at føle sig omgivet af alle de farvestrålende, glitrende, smagfulde eler undertiden prangende stykker tekstil. Og indtrykket gentager sig hver gang en ny kasse åbnes. En kasse fyldt med små huer af brogede silke- og bomuldsstykker, dekoreret med perler, silkebånd, guld og glimmer, ligner en kasse med konditorens fineste flødeskumskager.

Dåbshue, Roskilde Museum.

I 2003 satte jeg en særudstilling op på Amagermuseet, om Dåbstøj og Dåbstraditioner på Amager. Det var godt og spændende at kunne fordybe sig i emnet. Jeg opdagede imidlertid, at det ikke var helt lige-

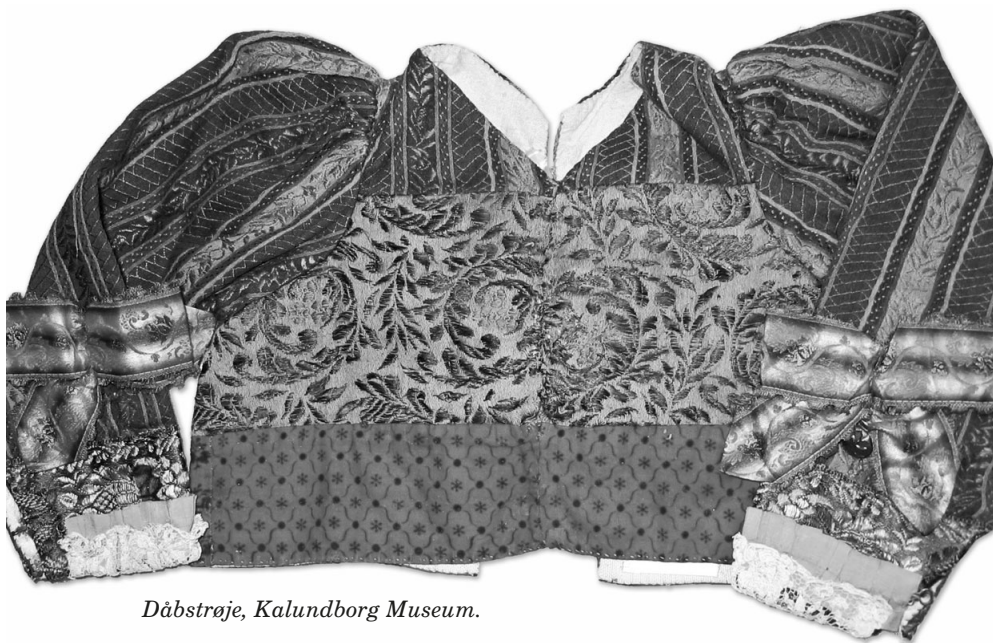
til at finde litteratur om dåbstøjet; enkelte museer havde gennemgået egne samlinger, og hist og her, i beskrivelser af andre emner, kommes der også ind på dåbstøj, men noget samlet fandtes ikke. I forlængelse af udstillingen på Amagermuseet fortsatte jeg med at beskæftige mig med emnet og er nu i gang med den samlende undersøgelse og beskrivelse. Men nu med den tekstile indfaldsvinkel som det vigtigste, dels fordi det er der min faglige interesse ligger, og dels fordi traditionsstoffet er så stort – alle de besværgelser og varsler der lå omkring fødsel og dåb – det ville blive et alt for stort emne.

Dåbstøjet bliver anskuet ud fra det social/historiske hjørne: Hvor langt tilbage i tiden kan vi finde særligt dåbstøj? Hvilke dragttyper fandtes der, og ville det være muligt at egnsbestemme disse? Kunne man gøre forsøg på et tidsforløb for tøjet, og hvor stor forskel var der på land og by, på lavere og højere stand? Hvilke materialer, pynt og symbolik var knyttet til dragterne?

I praksis drejer det sig mest om genstande fra 17–1800-tallet, med enkelte afstikkere til 1600-tallet. For at begrænse arbejdet har jeg fravalgt dåbstøjet fra 1900-tallet. Den beretning må komme en anden gang.

*

Jeg tager nu rundt til de større museer og åbner kasser. Kigger, mærker, fotograferer og beskriver. Følger op med besøg på lokalhistoriske samlinger og hos Dansk Folkemindesamling for at se, om nogen har

Dåbstrøje, Kalundborg Museum.

berettet, hvordan tøjet så ud og blev brugt.

I vores ferier besøges altid museer med tekstilsamlinger, og især museumsbutikkerne, for her kan der undertiden findes interessante små skrifter om silkebroderi, dragtpynt, eller andet godt.

Når et museum med malerisamlinger besøges, skannes væggene lynhurtigt for at se om et motiv muligvis har noget at gøre med dåbshandlinger eller småbarnstøj.

Jeg opdager også, at projektet let griber om sig. At lysten til yderligere fordybelse trænger sig på, når jeg f. eks. registrerer alle de sølv- og guldkniplinger, der vælder ud over dragterne. Og jeg begynder at undersøge, hvor de kommer fra og hvordan metaltrådene blev skabt og hvilke typer metal, der blev brugt. Og glæden ved uventet

at stå i en lille forretning i Cordoba i Andalusien, og der kunne købe en meter ægte guldknipling (forgylt sølv), frembragt som hjemmeproduktion af konerne i byen.

Det gælder i høj grad om at kunne sætte hælene i og tænke, nej, nu er det nok.

*

Teorierne – Gisningerne. Når jeg sidder med en dåbsdragt foran mig, skåret i en usædvanlig facon eller med en besynderlig pynt foran på dragten, så trænger spørgsmålene sig på. Hvorfor lige sådan her? Skal armene være oppe eller nede? Kan der tænkes nogen logisk forklaring på det? Det kan der ikke altid. Og det er heller ikke det vigtigste.

Hovedindtrykket er oplevelsen af den overmåde store portion tid og kærlighed (og penge) der er lagt i de små stykker beklædning; fan-

tasien fejler ikke noget, når man ser en mormor for sig, der fastsyr den ene smalle strimmel silkebånd efter den anden, mens hun former det til hjerter og kors.

*

Hvad så nu? Jeg er kommet så langt med projektet, at jeg snart er færdig med Sjællandområdet og skal til at bevæge mig over mod Fyn, og senere bliver det så Jylland. Jeg regner med at slutte af med Nationalmuseet. Men tiden er også kommet nu, hvor jeg skal tage kontakt til et forlag, og undersøge mulighederne for at få materialet udgivet som en bog. Og hvor jeg i starten forestillede mig, at jeg selv var i stand til at tage de fotografier, der skulle bruges, fandt jeg hurtigt ud af, at der selvfølgelig er en grund til, at fotografer har en læn-

gere uddannelse bag sig; det er ikke nemt at fotografere tekstiler, så både detaljer og helhed fremstår tydeligt. Så der skal muligvis søges om økonomisk støtte til fotografering.

Søgning om penge er en arbejdsproces, der er ret tidskrævende.

*

En sidegevinst ved at tale om dåbstøj er, at andre mennesker, i og udenfor tekstilområdet, undertiden sidder inde med viden, der er relevant for projektet ... "har kendskab til en særlig dåbsdragt der og der" ... "har hørt om en eksamensopgave om emnet" osv. Rigtig gode tips at få.

Også fra Tenens læsere vil det være fint med eventuelle informationer eller kommentarer.

Anni Bloch

Anni.bloch@tiscali.dk

SVANEVEJ 24 – efterskrift

Jeg har fået en del reaktioner på artiklen i efterårsnummeret. De fleste har været glade for den, og nogle har givet oplysninger om efterbehandlingsfirmaet. Det lå ikke på Svanevej, men lige i nærheden, på Vibevej/Ørnevej. I vævekredse sagde man af en eller anden grund Svanevej, selv om man vidste, hvad den rigtige adresse var. Fælles for meddelerne er, at de med et smil i brevene fortæller, at ejerne røg så mange cerutter at man var nødt til at hænge det nyopkradsede til luftning, før man kunne holde ud at tage det ind i sin stue. Apparatet med kartebollerne var magen til det, der i dag er at se på museet

Textilforum i Herning; det blev ved firmaets ophør overtaget af Hanne Holm på Wilders Plads i København, som for nylig har afhændet det til Lise Vester på Rentemestervej 106 i Nordvestkvarteret.

Jeg er også blevet gjort opmærksom på at Ingeborg Mule Henningsen både i første- og andenudgaven af Væverens ABC henviser til firmaet, og jeg har fået tilsendt avis- og bladudklip om emnet. De fleste rummer interviews med Hanne Holm, der jo også er kendt som madskribent og kagebogsforfatter. I Dansk Husflidsselskabs blad Husflid, nr. 2, 2000 findes en artikel med titlen: Fra væv til wok,

skrevet af Bodil Neergaard, og i Jyllandsposten d. 5. marts 1987 skriver Lotte Fokdal om Hanne Holm og firmaet, og heri er en god beskrivelse af kartebollerne. For den der vil have et godt indtryk af hvordan kartebollerne sidder i rue-maskinen og hvordan tekstilet løber i maskinen, er der et godt billede, et foto af Jens Bach, til Ulla Iversens artikel om Børge Frederiksens artikel i ugebladet Hjemmet nr. 17 fra 2003.

*

Når man har skrevet om et stof, opdager man altid bagefter at man har begået fejltagelser. Blandt dem jeg har begået er én særlig graverende: jeg har ikke bedt de nuværende folk på Svanevej om at læse mit manuskript før det gik i trykken. Det har fremkaldt et brev fra Væveriet Svanevej 24 underskrevet af lederen Alice Lassen og væveassistent Dorthe Sloth Folting. Der citeres herfra:

Side 15: Den manglende politiske vilje til at lade "Væveriet" fortsætte i den gamle gænge, var på grund af arbejdsmiljøet. Her var alt for meget støj, op til 104 decibel (i dag er det højest tilladte 86 decibel), med alvorlige høreskader til følge. Vi har de seneste år målt op til 37 graders varme inde i huset her. Sammenholdt med medarbejdernes beskrivelser af, at man ikke måtte åbne de blændede vinduer på grund af støjgener hos naboerne og den meget støvfylde luft, kan man kun forestille sig, hvordan indeklimaet har været.

"Væveriet" blev aldrig lukket, men blev heldigvis moderniseret, så vi nu har et værdigt, tidssva-

rende og udviklende arbejdsstilbud til psykisk udviklingshæmmede.

Side 16: Vævningen her er bestemt ikke hobbypræget. Vi producerer tekstiler til designere, almindelige forretninger, kunsthåndværkermarkeder og pt. til den store H.C. Andersen jubilæumsforestilling, som sættes op i Københavns Havn i august 2005.

Det skal understreges at der ikke produceres til "privat brug", men at privatpersoner kan komme her og købe vores produkter, ligesom de kan i en hvilken som helst anden kunsthåndværkerforretning. Medarbejdere og personale kan købe produkterne til en favorabel pris.

Korte trende tilkendegiver, i vores regi, nærmere unika-produkter – ikke hobby!

Damen som viste rundt på Væveriet hedder Gurli Steinmeier. Det er hende, der ses på billederne. Hun er værkstedsassistent på systuen, og har været her i mange år, også før "strukturændringen".

Dorthe Sloth optræder ikke på billederne.

Jeg beder om forladelse.

*

Tak til alle, ikke mindst til Bente Løvgren, Annlise Bille, Annet Laursen-Skjelsager og Lucie Borgsmidt.

Bent Bille

Tenen inviterer til:

**Skovtur: Lejre Museums Gl. Kongsgård og Lejre Forsøgscenter
– søndag den 21. august 2005**

Vi mødes på Roskilde Station kl. 10:00, hvor vi fordeler os i privatbiler. Fortæl ved tilmelding om der er ledige pladser i bilen eller om plads i en bil ønskes.

*

Vi kører en tur i det meget smukke landskab til Gammel Lejre, hvor vi ser Gl. Kongsgaard og hører om museets planer for udvidelsen i Hestbjerggaard.

I 1925 flyttede Kirsten Nielsen, en efterkommer efter den Ole Pedersen, som i 1749 fæstede gården. Hun gjorde det til sit livsværk at gøre Kongsgaarden til et slægts-hjem og et museum på en og sam-

me tid med hende som beboer, kystode og levende fortæller. Det er den gamle bondekultur fra før bondestanden fik stemmeret og fremgang gennem andelsbevægelsen i 1800-tallet, men set fra et perspektiv lige dér i mellemkrigsårene, hvor tilnærmelserne mellem land og by for alvor trængte sig på. I 1910 var det meningen, at Kongsgaarden skulle rives ned og erstattes af en ny gård på samme sted. I sidste øjeblik blev gården ved den lokalt fødte kunstner Ole Søndergaards mellemkomst reddet. Udlængerne blev dog revet ned. Den nye gård blev opført over for, og

Skovtur 2005: Mens borgerkrigssoldaterne skyder – forhåbentligt med løst krudt – kan damerne uforstyrret nå at posere for fotografen. fotos: Ole Malling

den gamle fik lov at beholde stuehus og blev nu kaldt Gammel Kongsgaard.

Kirsten Nielsen flyttede ind i stuerne i 1925 og beboede dem til sin død i 1959. Man fornemmer, at det var en emsig dame, der måske kunne virke lidt plagsom på omgivelserne. De har sikkert undret sig, når hun f.eks. insisterede på at redde en gammel skammel – selv om der står 1788 på den. Det er Lejre Museums bestræbelse at fastholde Kirsten Nielsens ånd i formidlingen af stedet. Kirsten Nielsen havde ikke pietetssans fra fremmede. Før hendes tid boede en ugift faster til Kirsten på gården. Hun satte sig imod, at Kirsten satte et jernkomfur ind i huset. Det måtte sættes op i bryggerset, da fasteren foretrak den åbne skorsten.

Fire år efter Kirsten Nielsens død flyttede Valborg Jensen ind som lejer og kustode. Hun blev boende frem til starten af 1990'erne og kunne gerne ses på bænken ved gavlen af huset. I 1990 overdrog Ledreborg gods huset til Lejre Kommune. Et engageret hold frivillige gik i gang med at give hus og have en ordentlig omgang, som strakte sig over det meste af et tiår. I 2004 blev ejendommen overdraget til Den Selvejende Institution Hestbjerggård, som stiller huset til rådighed for Lejre Museum. Se mere på www.lejremuseum.dk

*

Vi får formiddagskaffe på Lejre Museum – og vi spiser vores medbragte madkurv på et smukt sted inden vi ankommer til Lejre Forsøgscenter.

*

Lejre Forsøgscenter er en selvejende institution drevet på non-profit basis.

Takket være en rundhåndet bevilling fra Carlsbergfondet blev Centret etableret i 1964 som en arkæologisk forsøgsstation i et unikt morænelandskab med skov, søer, moser og enge. Her satte – og sætter fagfolk fra kulturhistoriske og naturvidenskabelige fag hinanden stævne for gennem praktiske forsøg at skabe ny viden om oldtidens mennesker, deres levevilkår, dyrkningsmetoder mm. På tværfagvidenskabelig basis. Se mere på www.lejre-center.dk

Denne week-end vil 50 Nord- og Sydstats soldater slå lejr ved landbohusene. De vil genskabe et slag fra den amerikanske borgerkrig. Se telte, uniformer, våben mm.

Der findes en stor museumsbutik med kunsthåndværk, bøger, uldvarer, flettede kurve og legetøj

*

Museet lukker kl. 17 og vi forventer at være retur på Roskilde station ca. kl.18.

*

Prisen for turen er 130 kr. incl. entré og kaffe på Lejre Museum samt entré på Lejre Forsøgscenter. Biltransport afregnes direkte med chaufføren.

Tilmelding senest den 5. august til Annet Laursen Skjelsager, telefon 44 95 05 55 eller ePost til silke-annet@detail.dk – husk lige at fortælle om der er ledige pladser i bilen eller om plads i en bil ønskes.

Annet Laursen Skjelsager

Referat af TENENS generalforsamling 2005

... den 12. marts i Fuglevad Vandmølle

1. Valg af dirigent: Som dirigent foreslog bestyrelsen Vibeke Ervø, som blev enstemmigt valgt. Dirigenten indledte generalforsamlingen med at konstatere, at denne var lovligt indvarslet. Herefter gik vi over til
2. Navneopråb: Der var mødt 22 stemmeberettigede medlemmer.
3. Formandens beretning var trykt i Tenen nr. 3 vinter 2005. Formanden havde intet særligt at tilføje, ud over at arbejdet med igangværende projekter fortsættes stille og roligt. Til orientering for nye medlemmer fortalte formanden lidt om baggrunden for foreningens opståen, og et medlem roste bestyrelsen for, hvad der er opnået i tidens løb.
4. Herefter blev formandens beretning godkendt.
5. Der var ikke indkommet nogle forslag, der har betydning for budgettet.
6. Regnskabet for det forgangne år blev herefter gennemgået af kassereren. På generalforsamlingen sidste år blev kontingentet hævet for at kompensere for den bortfaldne portostøtte. Heldigvis havde Foreningen fået del i Kulturministeriets portopulje, og således nogenlunde kunnet fastholde udgifterne til udsendelse af bladet. Med disse bemærkninger blev regnskabet godkendt.
7. Bestyrelsen foreslog uændret kontingent. Dette blev vedtaget.
8. Valg til bestyrelsen. På valg var Bent Bille, Annet Laursen Skjelsager og Anni Mejdahl, som tidligere havde erklæret sig villige til genvalg. Desværre måtte Anni Mejdahl på grund af pludselig indtrufne årsager melde fra, hvorfor der skulle vælges et nyt bestyrelsesmedlem. Suppleant Flemming Lundholm blev foreslået og erklærede sig villig til at modtage valg. Da der ikke var flere kandidater, blev Bent Bille og Annet Laursen Skjelsager genvalgt og Flemming Lundholm nyvalgt.
9. Revisor: Genvalg af Lucie Borgschmidt. Suppleanter: Genvalg af Margit Ambeck. I stedet for Flemming Lundholm havde Anni Mejdahl erklæret sig villig til at stille op som suppleant og blev valgt. Som afløser for Birgitte Mailand blev Anni Block nyvalgt. Anni Block præsenterede sig kort for forsamlingen og fortalte, at hun for tiden er i gang med en undersøgelse af kristen- og dåbstøj fra 16-, 17- og 1800-tallet.
Formanden afsluttede dette punkt med at sige tak til Anni Mejdahl for hendes tid i bestyrelsen. Heldigvis mister vi ikke helt kontakten til Anni, fordi hun bliver som suppleant.
10. Der var ikke indkommet nogle forslag.
11. Evt., som denne gang blev et livligt punkt:
Et medlem efterlyser flere rejser, og der kom forslag om Kloster Lüne og Celle. Formanden besvarede dette med at fortælle, at bestyrelsen har arbejdet med planer om længere udflugter, bl.a. Sct. Petersborg,

En TENEN generalforsamling er rigtig hyggelig ... !

Krefeld, Basel, London og andre steder. Hun afsluttede med at opfordre medlemmer til at melde sig til et rejseudvalg.

Vibeke Ervø informerede om det gode arrangement Italia Invita, som er en begivenhed, der handler om broderi og knipling. Det startede i maj 2003 og afholdes for anden gang i maj 2005. Nærmere oplysning på www.italiainvita.it

Lis Slottved informerede om den kommende udstilling om Jomfru Fanny på Aabenraa Museum. Udstillingen åbner den 19. marts og varer til den 16. maj. Alle tilstedeværende modtog en skriftlig indbydelse til at deltage i åbningen.

Lone de Hemmer Egeberg bragte en hilsen fra Karen Finch og Aagot Noss, som begge takkede for udnævnelsen til æresmedlem af TENEN. Bestyrelsen oplyste, at der på TENENs hjemmeside mangler index for de senere år og opfordrede medlemmer til at melde sig til at udføre dette arbejde. I øvrigt kunne vi fortælle, at der er ca. et besøg pr. dag på hjemmesiden, hvilket vi finder tilfredsstillende.

Frits Lilbæk fortalte, at hvis man i søgemaskinen Google søger på en artikels titel, vil maskinen finde den, hvis man ellers har tastet korrekt ind.

Endelig var det tid for generalforsamlingens overraskelse, idet alle deltagerne som gave modtog et eksemplar af den nyligt udkomne CD-rom med Folkelige Broderiers lysbilleder fra Sydslesvig. Samtidig blev det meddelt, at den store forskel i pris i forhold til den første CD-rom skyldes, at den nye serie bestod af færre billeder.

Hermed afsluttede dirigenten generalforsamlingen med på alles vegne at takke for gaven og takke bestyrelsen for dens store arbejde.

Til allersidst sagde formanden tak til dirigenten for at have ført os trygt gennem dagsordenen og tak til Vibeke og Frits Lilbæk for deres store arbejde med CD-rommen. Vi glæder os nu til den næste.

Referent: Lis Slottved (sign.) – Dirigent: Vibeke Ervø (sign.)

Esther Sørensen til venstre får hjælp af Hanne Frøsig Dalgaard til at vise et vægtæppe der har et motiv med en spillende Pan omgivet af får og lam.

Broderede vægophæng, nogle kasser med prøver og tegninger til gardiner, sjaler og en jakke med firkanter på samt væve i hønsehuset – Indslag i generalforsamlingen

Esther Sørensen viste broderede vægophæng til børneværelser. Esther finder ophængene på loppemarkeder, i genbrugsforretninger, og andre er blevet givet til Esther. 42 meget forskellige ophæng havde Esther med fra sin samling. De tidligste ophæng var fra 1930'erne, de seneste var syet i 1990'erne. Et enkelt ophæng kom fra Sverige, de øvrige er så vidt vides danske. Esther Sørensen havde til denne fremvisning lånt vægophæng syet af Inger Toftgård til hver af sine børnebørn.

Enkelte af ophængene havde oplæg fra mønsterbøger, f.eks. Håndarbejdets Fremme, andre var syet til et bestemt barn med vægten

lagt på dette barns yndlingssang og de elementer i denne sang som det te barn elskede højest. Motiverne dækkede også Knold og Tot, Gyldenspjæt og Kaptajn Vom.

Der var broderet med et bredt udvalg af teknikker: Korssting, fladsting, kontursting, og diverse andre. Og der var applikerede ophæng. Der var broderet med almindeligt bomuldsgarn, merceriseret bomuldsgarn, uldgarn på almindeligt bomuldslærred, stramajstoffer, sækkelærred af jute, og hørlærred i forskellige kvaliteter.

Også et enkelt af tidligere tiders religiøse stykker med moralske op-råb er kommet til Esther Sørensens samling. Det er afbildet i bogen

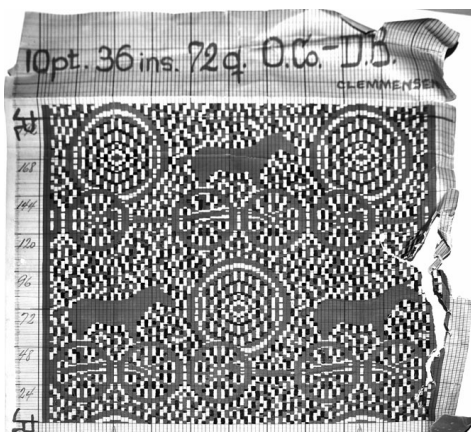
“Tekstilkunst i Danmark 1988-1998” redigeret af Lisbeth Tolstrup, udgivet på Borgen i 1999. På siderne 180-187 i bogen har Bodil Wieth-Knudsen skrevet artiklen “Folkelig tekstilkunst. Hvor var den? – Hvor er den?” Her! – vi havde da helt klart en oplevelse af at børneophængene hører med til begrebet folkekunst. Esther fortalte spændende om de mange ophæng, og mange af os genoplevede mange forskellige historier lige fra vores egne børneværelser over familiedlemmer, der sad og syede lignende tekstiler. Ingen af os var i tvivl om den kærlighed, de enkelte billeder var syet med. Herom vidnede de blide øjne, de bløde stemmer og den stemning der kom i rummet, mens vi så og hørte om ophængene.

Bagefter fortalte Hanne Frøsig Dalgaard at i sommeren 1998 dukkede Lena Holm Christensen, arkitekt, op med nogle kasser med prøver og tegninger til gardiner fra Københavns Gardinfabrik, beliggende på Mundtsvej, senere Mortonsvej i Lyngby. Fabrikken var oprettet i 1894, i de sidste år var den opkøbt af et skotsk gardinfirma, hvor hed direktøren Morton, derfor skiftede vejen senere navn.

Udover Københavns Gardinfabrik var også Lyngby Gardinfabrik beliggende i Lyngby, men den sidstnævnte lå ved gadekæret.

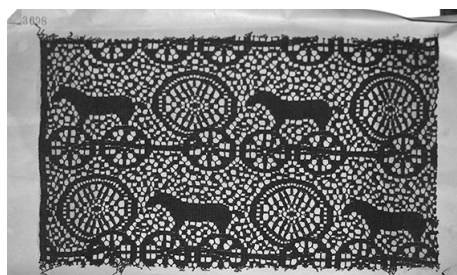
Prøverne er dekorationsstofprøver fra slutningen af 1950'erne, lavet i curtain-nets. De fremstilles på specialmaskiner, hvor jacquard mekanismen anvendes. Ved vævning bruges skytter, som går over hele stoffets bredde, ved curtain-nets bruges i stedet bobiner, der

går over nogle enkelte kædetråde. Der er i prøvekasserne oplæg til gardiner, patrontegninger og færdigvævede prøver. Bl.a. et motiv med solvognen udarbejdet af arki-

Herover: Patrontegning med solvognsmotiv – mærket med “Clemmensen”.

Herunder: Vævet prøve med solvognsmotivet.

tekterne Ebbe og Karen Clemmensen. Ebbe Clemmensen arbejdede senere på Kunstakademiet.

Desværre for fordybelsen var der mange ting vi skulle nå denne dag, så jeg fik ikke kikket grundigt gennem tegninger og prøver. Umiddelbart var der mange spændende ting imellem. Hanne Frøsig Dalgaard ville sørge for at kasserne blev overdraget til Jeppe Tønsberg, ar-

Karin Nielsen er skrædder og viste en jakke med firkanter – nogle med blomster på.

kivar på Byhistorisk samling i Lyngby.

Ved kaffen fortalte Flemming Lundholm og Tina Ejlersen om deres værksted Ravning Håndvævere (ved Ribe). Det er på 109 m² og de er også begyndt at have væve i "høsehuset" med i alt 6-7 væve. En af vævene har dragrustning og bliver mest brugt til håndklæder. Resten bliver brugt til drejlsvævning på 3-4 partier i en 2-trådet hør til trend og en entrådet hør i islæt. Når håndklæderne er færdige bliver der vævet en kvadratisk dug, så de har mønstret liggende. Flemming lærte at væve, da han var på højskole og har uddannet sig i Århus og senere Borås. Tina har været på Stoftrykker og Væverlaugets erhvervsmæssige kurser både i skaftevævning og i billedvævning.

Flemming Lundholm viser et prøvestykke – han er i øvrigt ny i TENENs bestyrelse.

Sidst viste Karin Nielsen fra Kolding nogle store sjaler, hvor hun har brugt gamle broderede bordtæpper. Motiverne er klippet ud og sat over på nyt stof. Af et bordtæppe kan der blive 5-8 sjaler alt efter, hvor store motiverne er. Karin havde også lavet en jakke med firkanter og halvdelen af firkanterne har hun broderet blomster på

*Tina Ejlersen
Rikke Rasmussen*

Center for Tekstilforskning – *Centre for Textile Research*

Danmark besidder én af verdens mest unikke samlinger af arkæologiske tekstiler fra moser og grave, hvor enestående jordbundsforhold har bevaret plante- og dyrefibre i flere tusind år. På Nationalmuseet kan man således beundre Egtvedpigens 3500 år gamle dragt, 2000-årige dragter fra jernalderen eller Nordboernes middelalderdragt fra Grønland. I Danmark findes en lang videnskabelig tradition for tekstilkundskab samt rige erfaringer med eksperimentel arkæologi. Derfor rettes i fagkredse altid en særlig opmærksomhed mod Danmark, når forskere fra hele verden skal studere tekstiler, og derfor er det oplagt, at initiativet til et center for tekstilforskning er kommet fra Danmark. Alligevel har tekstilfaget i universitetsmiljøet kun en perifer position i Danmark i dag. Derfor placeres fra 2005 til 2010 et Grundforskningsfond center i tekstilforskning i København. Center for Tekstilforskning skal tage fordums tråde op og føre tekstilforskningen ind i det 21. århundrede.

Centrets formål

For en 5-årig periode oprettes et Center for Tekstilforskning med en bevilling på 18 mio. fra Grundforskningsfonden.

Centret skal sætte fokus på tekstilforskning og skabe rammerne for feltets fremtidige vækst – både i de danske kulturhistoriske universitets- og museumsmiljøer og i den internationale forskning.

Centrets mål er gennem en fokuseret indsats at tilvejebringe de videnskabelige kontakter, standardreferencer og det didaktiske materiale, som kan løfte og synliggøre den danske og internationale tekstilforskning i de næste generationer.

Tekstilproduktion er en grundlæggende og livsnødvendig beskæftigelse for hovedparten af verdens kulturer. Det har også indtil den industrielle revolution været en af menneskets mest tidsforbrugende aktiviteter. Selvom den industrielle revolution overordnet har ændret vores syn på tekstilernes betydning, og selvom vi i dag opfatter os selv som et landbrugsvare- og vidensproducerende land, er tekstilindustrien stadig Danmarks 4. største eksportsektor.

Grundforskning

Centret er et samlingssted for tekstilforskere fra universiteter og museer fra hele verden. Ud over individuelle forskningsprojekter samarbejder vi om to store tværfaglige og internationale projekter:

1. Hovedparten af de unikke danske dragter fra bronze- og jernalderen er fundet for mere end 100 år siden og blev publiceret i 1930-erne og 1940-erne af Broholm og Hald. Men mange nye naturvidenskabelige analysemetoder kan i dag give fundene en ny dimension og fortolkning. Derfor skal alle fundene bearbejdes på ny, og Centret skal

udarbejde nye internationale referenceværker om disse exceptionelle danske fund. Dette arbejde kan i dag kun udføres som et samarbejde mellem internationale specialister. Følgende nye aspekter skal have egne kapitler: 1. Brikbånd; 2. Kvalitetsanalyser; 3. Snit og dragt; 4. Teknologi og kronologi; 5. Kulturhistoriske perspektiver til svenske, nordtyske og central-europæiske fund; 6. Fiberanalyse og farveanalyse; 7. C14 datering.

2. I Middelhavsområdet er der næsten intet tekstil bevaret. Til gengæld giver billeder, relieffer, værktøj og indskrifter et rigt indblik i, hvordan mennesket skabte tekstil, og hvordan de tidlige by- og paladssamfund organiserede lønninger og arbejdsforhold. I dette grundforskningsprojekt analyserer vi først det mediterrane tekstilværktøj, og det bliver sammenholdt med resultaterne fra den skandinaviske tradition i eksperimentel arkæologi, især fra Lejre. Denne metode er grundlæggende ny og kan både suppleres og verificeres med informationer fra epigrafik, sprogvidenskab, billeder og skulptur.

Centrets faste medarbejdere er centerleder Marie-Louise Nosch, projektleder Ulla Mannering (Københavns Universitet), projektleder Eva Andersson (Lunds Universitet), Margarita Gleba (Ukraine/Bryn Mawr College), Marta Guzowska (Warszawa Universitet), Brendan Burke (University of Victoria, Britisk Colombia). Derudover kommer visiting professors fra

Spanien, Frankrig, Norge og USA, og vi uddanner fire PhD stipendiat. Et Senat af forskere, designere og tekstilspecialister støtter og inspirerer centret.

Centre for Textile Research tilknyttes Københavns Universitet og Nationalmuseet, og samarbejder med forskningsinstitutioner i Frankrig, Norge, Storbritannien, Grækenland og Schweiz.

Centre for Textile Research åbner i august 2005.

Marie-Louise Nosch
nosch@hum.ku.dk

Man ska' inte tro alt, hvad Folk siger! sagde Klokke-Sofie -- men derfor ka' man jo godt bring'ed vidder! skynt' hun sig og føje te'.

Nordsjællandsk skæmtesprog

International Arts and Crafts.
Ed. by Karen Livingstone &
Linda Parry. London: V & A
Publications, 2005.

ISBN 1 85 177 4459 (pa-
perback) pris £ 25.

Den store udstilling på
Victoria & Albert Muse-
um i London slutter 24.
juli 2005 og skal derefter
videre til Indianapolis
Museum of Art og Fine
Arts Museum of San
Francisco. Men kataloget
består eller rettere sagt
bogen, for det er en selv-
stændig publikation,
der med sine 367 sider
i stort format og med
masser af fine illu-
strationer s/h og far-
ve er en guldgrube
af informationer.

De 27 kapitler
om bevægelsens
opståen i England
og indflydelse i
Amerika, Euro-
pa og Japan er
skrevet af eks-
perter inden for
hver deres områ-
de og giver både
overblik og ny vi-
den. Her skal
fremhæves de to

*Broderet fløj, satin, knip-
ling. England eller Frank-
rig ca. år 1900.*

kapitler om Textiles og
Dress af henholdsvis Lin-
da Parry og Lou Taylor.
Skønt korte og meget
oversigtlige skal de dog
omtales, fordi de place-
rer tekstilerne i bevæ-
gelsens store sammen-
hæng og er spændende
illustreret. De to for-
fattere har tidligere
behandlet emnerne
mere udførligt og har
en stor viden at træk-
ke på. Og så skal det
nævnes, at tekstilerne
er fornemt repræsen-
teret gennem hele
udstillingen og bo-
gen – og var gen-
stand for stor inter-
esse ved premieren
i London.

Læs derfor trø-
stigt bogen selvom
du ikke når at se
udstillingen, det
er nemlig første
gang the Arts and
Crafts Movement
sættes ind i en
større sammen-
hæng, og det er en
oplevelse at følge alle
grene af kunsthånd-
værket.

Lone de Hemmer Egeberg

Matisse, His Art and His Textiles:
The Fabric of Dreams. Udstilling

på the Royal Academy of Arts, Lon-
don, til 30 maj 2005.

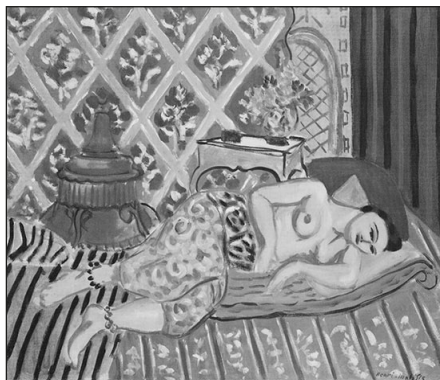
Matisse, His Art and His Textiles: The Fabric of Dreams. London: Royal Academy of Arts, 2004. 212 s. ill. i farver. ISBN 1-903973-47-3 (paperback) pris £ 21.95.

I 1999 viste Statens Museum for Kunst den store Matisse udstilling baseret på fire store kendte samlinger.

TENEN (9. årgang nr. 4) bragte dengang en bagsidehistorie om hans brug af tekstiler, som var meget iøjnefaldende og bidrog til at intensivere billedernes farve, dynamik og sanselighed.

Det har længe været kendt, at han havde en stor samling selv, og at tekstiler omgav ham fra fødslen i tekstilbyen Le Cateau-Cambrésis og fulgte med hver gang han flyttede atelier. Nu er der kommet en stor og smukt illustreret bog om emnet i anledning af en udstilling, som først har været vist i fødebyen, nu er på Royal Academy of Arts i London og siden skal til Metropolitan Museum of Art i N.Y.

Hvad vi tidligere kun anede – samlingen har været gemt væk i 50 år efter hans død – viser sig at være en sand skatkiste af tekstiler, som han brugte til at ornamentere og komponere sine billeder over. De ansporede ham til helt nye udtryksformer og sammenstillinger af lag på lag af tekstiler, fra de tidlige stilleben malerier til papirklippen, som overraskende viser sig at være inspireret af congolesiske Kuba broderier med geometriske mønstre i mørke nuancer på naturfarvet rafiabast. Den rytmiske gentagelse af et mønster med variationer finder bl.a. anvendelse, da han ska-

Matisse: Haremskvinde, 1927. Privateje.

ber de seks store korkåber til kappellet i Vence i Frankrig.

Bogen dokumenterer brugen af tekstiler i alle faser af hans liv og arbejde og er samtidig en æstetisk oplevelse. Samlingen spænder vidt og rummer trykte stoffer, vævet silke, gobelinfragmenter og dele af orientalske tæpper, broderede dragter og applikerede tæpper købt på rejser samt på loppemarkeder i Paris og Nice.

I 1938 købte han et halvt dusin haute couture kjoler fra de parisiske modehuses sæsonudsalg, og han bragte dem med sig under evakueringer under krigen og brugte dem i sine malerier. Udstillingen viser selvsagt talrige eksempler på brug af disse tekstiler, og det er en åbenbaring at få selve samlingen at se. Mange af stykkerne er prøver eller fragmenter, men de udtrykker alle hver især noget specielt, der har kunnet inspirere og give karakter. Flere af hans modeller blev iklædt eksotiske gevandter, og hans kolleger ironiserede over disse haremsdamer, men det afficerede ham ikke, og han forfulgte ståt sine intentioner

Lone de Hemmer Egeberg

TENEN har udgivet:

Vibeke Lilbæk: *I Jomfru Fannys gemmer*. Særtryk af artikel i tidskriftet TENEN, 9. årgang nr. 4. 18 sider med illustrationer i sort/hvid med litteraturoversigt.

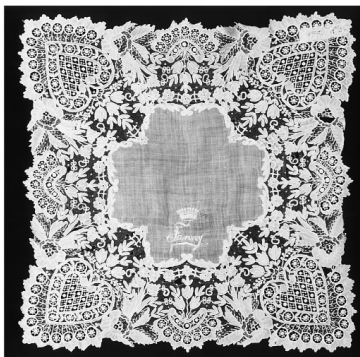
Udgivet af TENEN – Dansk Tekstilhistorisk Forening i 2005. ISBN 87-989297-4-7. Pris 30 kr. plus forsendelse.

Hæftet kan købes her: Annet Laursen Skjelsager, 44 95 05 55, ePost: silke-annet@detail.dk

Den fantastiske historie om Jomfru Fanny, som sandsynligvis er et kongebarn, der blev født før hendes forældre blev gift og derfor var et "problem", som måtte gemmes bort ... ! Fra starten blev Fanny knyttet til Bruntlund slot, og hele sit liv levede hun i Aabenraa by.

Fra 19. marts til 16. maj 2005 var der en særudstilling på museet i Aabenraa "Jomfru Fannys sælsomme liv". I den anledning har Dansk Tekstilhistorisk Forening genudgivet en artikel i tidsskriftet TENEN. Artiklen blev skrevet som opfølgning på foreningens general-

I JOMFRU FANNYS GEMMER

LIDMATTOPPLÆGGE INDGIVET AF JOMFRU FANNY

Særtryk udgivet i 2005 af artikel i tidskriftet TENEN 9. årgang nr. 4 – 1999 – pris 30 kr.

forsamling i foråret 1999, som blev suppleret med et "Fanny" tema-besøg i Michelsens gård, der normalt huser museets Fanny-samling. Artiklen fortæller også om mødet med Fannys helt fantastiske broderier.

red.

ARRANGEMENTS- OG UDSILLINGSKALENDER

TENEN inviterer: Skovtur søndag den 21. august 2005. Starter klokken 10 på Roskilde Station. Tur-indbydelsen er på side 17.

Museumscenter Aars:

Filt - Felt - Filz. Til 19. 6. 2005.

Adr.: Søndergade 44, 9600 Aars

Kunsthallen Brænderigården:

Kejserens nye Klæder. 18. 6. - 14. 8. 2005.

Adr.: Riddergade 8b, 8800 Viborg

Kunstcentret Silkeborg Bad:

Stoff. Tekstilkunst. Marit Akslen, Beret Aksnes, Anne Kvam, Karin Aurora Lindell og Edith Lundebrekke. I samarbejde med Trondhjem Kunstmuseum. Til 12. 6. 2005.

Adr.: Gjessøvej 40, 8600 Silkeborg

Textilforum:

Tekstilevolution. Samarbejdsprojekt med Textilhøjskolen i Borås. Til 12. 6. *Håndvævede installationer*, Siri B. Gjesdal har deltaget i internationale tekstiludstillinger i Norge, Island og Italien. 18. 6. - 14. 8. 2005.

Det er ganske vist. Nordsjællands Quiltelaug. "Frimærker" ca. 30 x 40 cm med H.C. Andersens papirklip m.m. 6. 8. - 9. 10. 2005.

Adr.: Vestergade 20, 7400 Herning

Lystbækgaard:

Nordens kunsthåndværk. Strikkede, vævede og filtede ting er udstillet. Arbejdende værksteder med spinding, vævning, pileflet m.m. Til 30. 10. 2005.

Adr.: Lystbækvej 1, Lystbæk, 6990 Ulfborg

Museet på Sønderskov:

Væveren Inge Bjørn udstiller *oldtidsdragt og nutidstøj*. Til 30. 10. 2005.

Adr.: Sønderskovgårdsvej 2, Sønderskov, 6650 Brørup

Den Fynske Landsby: Enkesædet i Præstegården

Kniplinger til hverdag og fest. 20. 6. - 19. 8. 2005.

Adr.: Sejerskovvej 20, 5260 Odense S

Bymuseet Møntergården:

Kunsthåndværkermarked med bl. a. tekstilkunst. 6. 8. 2005.

Adr.: Overgade 48-50, 5000 Odense C

Væveriet:

Brikvævede bånd i kobber, sølv, messing, silke, hør og uld. Til 11. 9. 2005.

Adr.: Fanebjerggade 97, 4792 Askeby

Huset i Asnæs:

Bodil Manz, Hanne Løcke Christiansen, Hanne Axelsson og Hans Chr. Rasmussen. *Keramik, vævning, design og tekstil.* Til 5. 6. 2005.

Anne Rydahl: *Vævning.* 6. 8. - 28. 8. 2005.

Adr.: Storegade 31, 4550 Asnæs

Dragen Kunsthåndværk:

Bl. a. *Strikkede og vævede sjaler.* 11. - 12. 6. 2005.

Adr.: Dragevej 8, 4040 Jyllinge

Farums Arkiver & Museer:

Guld- og sølvnakkehuer fra 1800-tallet. Til 18. 12. 2005.

Adr.: Farum Vejgård, Stavnsholtvej 170, 3520 Farum

Skovhuset ved Sønder sø:

Skovhusets *Kunstmarked*, bl.a. tekstiltryk. 4. - 5. 6. 2005.

Adr.: Ballerupvej 60, 3500 Værløse

GeoArt Krystalmuseum & Kunsthus:

IKAT fra Sumba og 7 andre øer i Indonesien. Til 29. 5. 2005.

Adr.: Frederiksværkvej 160, Ramløse, 3300 Frederiksværk

Solrød Bibliotek:

Tekstilkunstneren Lea Rau, H. C. Andersen kostumer i børnestørrelse.

Til 3. 6. 2005.

Adr.: Solrød Center 4, 2680 Solrød Strand

Nationalmuseet:

Tyl og trikot - Bournonvilles balletkostumer. Til 12. 6. 2005.

Adr.: Ny Vestergade 10, 1471 København K

Officinet - Danske Kunsthåndværkere:

Væver Hanne Vedel. 18. 5. - 22. 5. 2005.

Adr.: Bredgade 66, 1260 København K

Kunstindustrimuseet:

Lisbet Friis. Linnedskab - fornemmelser for orden. Tekstiler. 20. 5. - 19. 6.

Adr.: Bredgade 68, 1260 København K

Broderi Antik:

H. C. Andersen motiver. Juni 2005.

Adr.: Badstuestræde 4, 1209 København K

Haandarbejdets Fremme Galleri:

Klara Kelstrup - gennem tiderne. 6. 5. - 25. 6. 2005.

Gerda Bengtsson 105 år. 1. 7. - 27. 8. 2005.

Haandarbejdets Fremmes broderimodeller gennem tiden. Til 31. 12. 2005.

Adr.: Nyhavn 31C, i gården, 1051 København K

Formargruppen:

Henny Linn Kjellberg og Anna Karin Bylund. Mötesrum. Keramik och textil. 28. 5. - 22. 6. 2005.

Adr.: Engelbrektskatan 8, S-211 33 Malmö

Dunkers Kulturhus:

På modet. Ny svensk kläddesign. 28. 5. - 13. 11. 2005.

Adr.: Kungsgatan 11, S-252 21 Helsingborg

Klostret i Ystad:

Dräktmässe. 10. og 11. september 2005.

Adr.: St. Petri kyrkoplan, 271 80 Ystad

TENENs kalender udarbejdes på grundlag af arrangementer i *KultuNaut* – Den Elektroniske Kulturkalender. Yderligere oplysninger samt illustrationer modtages gerne direkte fra arrangører og deltagere. Deadline for korte meddelelser er ca. to uger før bladet udkommer. Send oplysningerne til Vibeke Ervø, som koordinerer listen.

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>hverv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@detail.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Gærdet 12 3460 Birkerød	45 81 15 97 <i>vdblom@tiscali.dk</i>	næstformand
Bent Bille	Langgade 44, Flemløse 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>familien.bille@get2net.dk</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær + redaktion
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl3450@spymac.com</i>	redaktion
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv 2800 Lyngby	45 88 32 67 <i>hfd@tdcadsl.dk</i>	bestyrelse
Flemming Lundholm	Ravningvej 10, Ravning, 6760 Ribe	75 43 77 06 <i>beiderwand@tele2adsl.dk</i>	bestyrelse
Anni Block	Thingvalla Allé 5, 2300 København S	23 37 19 59 <i>Anni.bloch@tiscali.dk</i>	suppleant
Anni Mejdahl	Nibsbjergvej 10 7500 Holstebro	97 42 37 86	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th 2500 Valby	36 30 61 50	suppleant
Lucie Borgsmidt- Hansen	Broholms Allé 28 2920 Charlottenlund	39 64 31 85	revisor
Susanne Nielsen	Sasserød 16 5462 Morud	64 83 11 26 <i>sasserod.16@nielsen.mail.dk</i>	korrektur, forklæder
Vibeke Ervø	Åfløjen 4, 2. tv 2700 Brønshøj	44 85 18 44 <i>ervo@mail.dk</i>	kalender
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl3450@spymac.com</i>	redaktion

Tenen på Internet:
<http://tenen-dk.spymac.net> eller <http://tenen.does.it>
 Der er blandt andet:

- Galleri med farvebilleder fra dette nummer •
- Foreningens vedtægter •
- Medlemsgave •
- Henvisninger – links •

FRANSK BRODERI: *I april 1945 gennemførte Røde Kors at få overført polske og franske kvinder fra Ravensbrück koncentrationslejr til Sverige med tog. Et af disse tog måtte pga. jernbanesabotage gøre ophold i Kolding i ti timer. Folk strømmede til med gaver i form af mad og tøj, og hvad de ellers kunne finde på.*

Mine forældre var der også og fik "kontakt" med en kupé med franske kvinder. Min mor gav dem bl.a. alt, hvad hun havde i sin taske, læbestift, pudder osv. og i bytte fik hun dette broderi, som én af kvinderne havde lavet og "smuglet" ud.

*Jytte
meddelt af Margit Ambeck*